

Aan de woordvoerders defensie, asielbeleid en buitenlandse zaken in de Tweede Kamer

VluchtelingenWerk Nederland
Postbus 2894
1000 CW Amsterdam
Telefoon (020) 346 72 00
Helpdesk (020) 346 72 50
Fax (020) 617 81 55
www.vluchtelingenwerk.nl
info@vluchtelingenwerk.nl

Datum 28 maart 2022
Betreft Brief VluchtelingenWerk Nederland – Debat over de stand van zaken rondom de evacuatie in Afghanistan 31 maart 2022
Ons kenmerk O.2.2.22-036.MK

Geachte leden van de Tweede Kamer,

Het is inmiddels ruim zeven maanden geleden dat de Taliban de macht overnam in Afghanistan. In de hectische weken rondom de val van Kabul heeft Nederland ongeveer 2.000 mensen geëvacueerd, waarvan 1.110 Afghanen die door hun werk voor Nederland en de bredere missie gevaar liepen. Nadat de Taliban de macht had overgenomen, bleef er nog een grote groep achter die niet geëvacueerd is. Wij vinden het in dit verband onbegrijpelijk dat Nederland eind september een aanbod voor een chartervlucht om 300 mensen via Pakistan te evacueren heeft afgeslagen¹. De Kamer is bovendien op cruciale punten in het evacuatie-dossier onvolledig geïnformeerd blijkt uit openbaar gemaakte [stukken](#).

Voor zover wij weten heeft Nederland in januari 2022 35 mensen en eind februari bijna 294 Afghanen geëvacueerd via Pakistan (van wie een deel zonder paspoort). Veel Afghaanse oud-medewerkers waaronder defensie- en politietolken, wachten echter nog steeds op evacuatie uit de levensgevaarlijke situatie.

VluchtelingenWerk maakt zich grote zorgen om de naar schatting 1.100² mensen op de Nederlandse evacuatielijst, waaronder tolken van de Nederlandse missie, die nog steeds in afschuwelijke omstandigheden in Afghanistan zijn achtergebleven. Zij zijn hun leven niet zeker; velen zijn ondergedoken en wisselen noodgedwongen steeds van verblijfplaats.

Ook wijzen wij erop dat een groep van zeker tientallen mensen op de evacuatielijst vast zit in Pakistan³. Daarnaast wachten nog enkele honderden familieleden van reeds geëvacueerde Afghanen op evacuatie en hereniging met hun familie. Wij roepen het kabinet op om alles op alles te zetten om deze mensen zo spoedig mogelijk te evacueren.

Hartverscheurende noodkreten van de achterblijvers

De situatie voor achtergebleven mensen op de evacuatielijst is zeer gevaarlijk. VluchtelingenWerk ontvangt noodkreten, die onderstrepen hoe urgent de situatie nog steeds is. Sommige verhalen halen het nieuws – zoals de tolk voor de Nederlandse politiemissie die op de dag van het Kamerdebat over de evacuaties (14 oktober 2021) in koelen bloede is [vermoord](#) door de Taliban. Schrijnend is ook het verhaal van de 17-jarige zoon van familie van een tolk die is [gekidnapt](#) en 'verdwenen.' Of van de weduwe wiens Nederlandse

¹ Nederland sloeg eind september aanbod evacuatievlucht uit Kabul af, NOS.nl

² Zie [artikel](#) op Nos.nl - schatting van 23 februari jl.

³ Zij reisden eerder op eigen gelegenheid naar dat land en staken illegaal de grens over. Een deel van de groep stelt dat ze dat deden op aanraden van Nederland.

echtgenoot vermoord is door de Taliban vanwege zijn werk en recent alsnog met haar kinderen is [geëvacueerd](#) maar nu rouwt om haar man. De meeste verhalen spelen zich echter af in de luwte. Het zijn de stille getuigen van een drama. Afghaanse gezinnen die naar Nederland mogen komen, zitten al maanden ondergedoken in het land. De Taliban bedreigt achtergebleven familie en zoekt huizen door, neemt telefoons in beslag en vraagt personeelslijsten op. Mensen gaan van *safe house* naar *safe house*. We ontvangen berichten van de moord van een broer of neef van reeds geëvacueerde Afghanen en videobeelden van martelingen. De Taliban en hun medestanders hebben vele tientallen voormalige tolken en functionarissen gedood, [meldt](#) VN-secretaris generaal Antonio Guterres eind januari.

Motie Belhaj c.s. ingeperkt

Na de ‘acute evacuatiefase’ die op 26 augustus jl. als beëindigd werd beschouwd, wilde het kabinet in principe alleen nog Nederlanders, tolken c.q. ‘hoog profiel’-medewerkers van de militaire en politiemissie én mensen onder de [motie Belhaj](#) c.s. die al waren opgeroepen, evacueren, zo bleek uit een [Kamerbrief](#) van 14 september. Bij [brief](#) van 11 oktober 2021 besloot het kabinet om daarnaast ‘speciale voorzieningen’ te treffen voor twee specifieke groepen, namelijk medewerkers die tenminste één jaar ‘substantiële werkzaamheden’ hebben verricht in een ‘publiek zichtbare’ functie voor een door Buitenlandse Zaken gefinancierd ontwikkelingsproject. Dit zou gaan om een groep van in totaal 800 Afghanen, inclusief hun kerngezin. Daarnaast personen (en hun kerngezin) die minimaal één jaar structureel substantiële werkzaamheden hebben verricht voor de defensie- en politiemissie in eveneens een publiek zichtbare functie. Dit betreft een groep van ongeveer 500 mensen.

Voor medewerkers van o.a. kennisinstellingen zijn geen voorzieningen getroffen. Ook mensen die voor Nederlandse ngo’s werkten die niet in projectvorm werden gefinancierd door Buitenlandse Zaken, maar via de algemene begroting, lijken buitengesloten te worden. Deze beperkende criteria (o.a. ‘meer dan een jaar’/zichtbare functie) doen geen recht aan het gevaar dat deze mensen lopen⁴. Door deze inperkingen is de motie Belhaj c.s. in de praktijk uitgehold.

In de brief van 11 oktober staat verder: *‘in aanvulling hierop wil het kabinet een extra inspanning plegen voor (fixers van) journalisten en mensenrechtenverdedigers. Dit zijn mensen die in een zichtbare, publieke functie hebben gewerkt en daardoor nu extra kwetsbaar zijn.’* Dit zal in een internationaal kader – samen met andere EU-landen – moeten gebeuren aldus de brief. Het betreft hier groepen die ook in de motie Belhaj werden genoemd, maar volgens de brief van 14 september niet meer in aanmerking kwamen voor evacuatie. Er is inmiddels een [Europees programma](#) aangekondigd waarbij Nederland beloofde ruim 3.000 Afghanen op te nemen. Uit het verslag van de JBZ-raad d.d. 3 en 4 februari blijkt dat Nederland met het aantal van ruim 3.000 mensen, de mensen die al op evacuatielijst stonden bedoelde. Voor (fixers van) journalisten en mensenrechtenverdedigers zien wij tot op heden geen oplossing.

VluchtelingenWerk meent dat de beperkende criteria voor de groep waarvoor het kabinet zich nog wil inspannen, geen recht doen aan de situatie. Het gaat immers om het gevaar van de zijde van de Taliban door de associatie met het Westen. Daarbij maakt het niet uit hoe lang iemand werkzaam was en of hij via een subcontract werkte. Ook is het onduidelijk hoe het criterium ‘substantieel’ wordt getoetst in de praktijk en is het uitsluiten van groepen die

⁴ Zie ook [Afghanistan EUAA](#), November 2021

wél onder motie Belhaj c.s. vielen, niet verdedigbaar. Bovendien vraagt VluchtelingenWerk hoe Nederland de belofte om een extra inspanning te plegen voor (fixers van) journalisten en mensenrechtenverdedigers wil vormgeven?

VluchtelingenWerk meent dat het kabinet zich zou moeten blijven inspannen om de motie Belhaj c.s. naar letter en geest uit te voeren, conform de opdracht van de overtuigende Kamermeerderheid. Nederland is schatplichtig aan deze groep.

Evacuatie van (kern)gezinsleden

VluchtelingenWerk heeft steeds aangedrongen op de evacuatie van (kern)gezinsleden van reeds geëvacueerde Afghanen. Hun situatie is schrijnend en gevaarlijk. Er zijn minderjarige kinderen achtergebleven alsook zwangere vrouwen die niet meer konden reizen en net-bevallende vrouwen die geen paspoort voor hun pasgeboren baby konden aanvragen. Ook gaat het in sommige gevallen om ouders die zijn achtergebleven, terwijl hun (minderjarige) kinderen hier zijn. Zij moeten allen zo snel mogelijk herenigd worden.

Veel familieleden lopen bovendien gevaar vanwege het werk van hun vader of andere familie (afgeleid risico). We kennen zaken van jongvolwassen zoons die zijn opgepakt en gemarteld omdat zij familie zijn van geëvacueerde Afghanen. Daarbij komt dat in Afghanistan inmiddels sprake is van de ergste [humanitaire crisis](#) ter wereld door het tekort aan voedsel en medische hulp sinds de overname van de Taliban. Meer dan 23 miljoen mensen, waaronder vele kinderen, riskeren extreme honger. De situatie van vrouwen en meisjes is afschuwelijk. Op 23 maart jl. werd de Taliban [internationaal veroordeeld](#) om de beslissing dat meisjes vanaf 12 jaar niet meer naar school kunnen.

Nederland draagt een grote verantwoordelijkheid om de familieleden zo snel mogelijk te evacueren. Het is zeer moeilijk en gevaarlijk om zelf het land te verlaten. Deze groep is goed in beeld en dit betreft geen grote aantallen. Los van de zorgplicht van Nederland voor deze mensen, is het voor de integratie van groot belang dat families samen zijn en reeds geëvacueerde Afghanen daadwerkelijk een leven kunnen opbouwen, zonder voortdurende angst en stress over familie die gevaar loopt.

VluchtelingenWerk doet de oproep om gezinsleden van reeds geëvacueerde Afghanen te evacueren. Waar gezinsleden er wel in slagen om het land te verlaten, pleit VluchtelingenWerk voor een soepel en snel gezinsherenigingsproces. Minderjarige kinderen waarvan de gezinsleden zijn achtergebleven moeten niet worden belemmerd door legeskosten voor hun gezinsherenigingsaanvraag.

Knelpunten evacuatieproces

Weinig of onduidelijke communicatie

Wij zien mensen voor wie het niet duidelijk is of zij (nog steeds) op de evacuatielijst staan. Mensen die op de lijst staan krijgen geen concrete uitleg waarom de evacuatie zo lang op zich laat wachten, terwijl zij zien dat andere landen wel sneller evacueren. Mensen zonder (geldig) paspoort vragen zich af of zij nog wel worden geëvacueerd én of zij bijvoorbeeld een visum voor Nederland krijgen als zij de grens met Pakistan irregulier proberen over te steken. Zij krijgen echter geen afdoende antwoord op hun prangende vragen.

Ook mensen die op de evacuatielijst staan mét paspoort vragen zich af of zij nog door Nederland worden geholpen. Ook bij hen leeft de vraag hoe Nederland hen verder helpt als zij zelf naar Pakistan proberen te reizen omdat evacuatie zo lang op zich laat wachten. Bij

VluchtelingenWerk in de noodopvanglocaties melden zich evacués en statushouders die al in Nederland zijn, maar nog niet hebben gehoord of en hoe hun gezinsleden geholpen worden.

Toezeggingen nakomen

Bij VluchtelingenWerk zijn enkele zaken bekend waarbij aan de personen is toegezegd dat zij op de evacuatielijst stonden, maar die later weer van de lijst zijn gehaald. Uit onderzoek en een [uitzending](#) van Argos [blijkt](#) dat ongeveer 100 mensen geschrapt zijn van de evacuatielijst. In het [debat](#) van 13 oktober 2021 zei demissionair minister van Defensie Knapen "Als het gaat om de tweede motie van de heer Van Dijk, die op stuk nr. 844, waarin hij vraagt of mensen die een toezegging hebben gekregen naar Nederland kunnen overkomen, hebben wij steeds gezegd: zij die zwart-op-wit een toezegging hebben gekregen, aantoonbaar, die wij ook kunnen aantonen, worden naar Nederland gehaald"

Wij menen dat hier coulance zou moeten worden betracht. Het gaat immers om mensen voor wie het besluit om niet geëvacueerd te worden grote en potentieel levensbedreigende consequenties kan hebben. Als er – begrijpelijk in de hectiek – vergissingen zijn gemaakt aan de kant van de overheid, dan is het pijnlijk als de betreffende Afghanen daar de gevolgen van moeten dragen. Wij wijzen hierbij ook naar de [oproep](#) van een rechter in een zaak om de beslissing om niet te evacueren te heroverwegen uit coulance vanwege de ongelukkige communicatie. In deze zaak was discussie of iemand wel of niet op de lijst had gestaan; het betrof dus geen Afghaan waarbij al vaststond dat hij op de lijst stond.

Vluchtelingenwerk roept de Nederlandse overheid op om urgent alle mensen die op de evacuatielijst staan (of hebben gestaan) en gezinsleden van reeds geëvacueerde Afghanen en van statushouders zo snel mogelijk formeel duidelijkheid te geven over hun verzoek en de vervolgstappen. Ook moet duidelijk aan mensen gecommuniceerd worden wat zij kunnen verwachten van Nederland als zij zelfstandig naar een buurland reizen. Wij menen dat Nederland het schrappen van mensen van de evacuatielijst ongedaan moet maken en eerdere toezeggingen dient na te komen. Deze miscommunicatie zou hen niet moeten worden tegengeworpen.

Paspoorten als eis

Een knelpunt in het daadwerkelijk evacueren van mensen die volgens de regeling in aanmerking komen, is het gebrek aan (geldig) paspoorten. Eind oktober stuurde de overheid e-mails aan mensen waarin de overheid [stelde](#) dat evacuatie zonder paspoort onmogelijk is. De eis geldt voor het hele gezin, inclusief baby's. Dit is een groot obstakel omdat mensen verlopen paspoorten hebben en/of (m.n.) vrouw en kinderen vaak niet over paspoorten beschikken. Het is vanwege het 'exposure' gevaar vaak geen optie om een nieuw paspoort aan te vragen, los van de praktische problemen. In een Kamerbrief van 16 november jl. werd dit genuanceerder gebracht: "Voor mensen zonder reisdocument blijft overbrenging echter een uitdaging. Het kabinet zoekt naar creatieve mogelijkheden om hen aan reisdocumenten te helpen of op een andere manier te faciliteren bij hun overkomst." De eerder gestuurde mails waren echter onnodig 'lomp', veroorzaakten onrust en schaadden het vertrouwen in de overheid om oplossingen te vinden.

Uit de stukken die op 15 februari openbaar werden naar aanleiding van een WOB-verzoek, [blijkt](#) dat het mogelijk is voor Nederland om laissez passers aan Afghanen in Afghanistan af te geven. Dit strookt niet met hetgeen eerder aan de Kamer is gemeld, namelijk dat dat volgens de Nederlandse regels niet zou kunnen. Diplomaten [bevestigden](#) aan de Volkskrant

dat het afgeven van reisdocumenten ook kan zonder aanwezigheid in Afghanistan, namelijk via partnerlanden of internationale organisaties die wel aanwezig zijn. Ook Nederland zelf heeft eerder [oplossingen](#) gevonden door specifieke afspraken te maken met omliggende landen over de vereiste reisdocumenten, bijvoorbeeld voor verlopen paspoorten. [Deskundigen](#) deden meerdere suggesties zoals het afgeven van noodpaspoorten.

Verder wijzen wij erop dat er verschillende Europese voorbeelden zijn die aantonen dat het mogelijk is om meer mensen c.q. op grotere schaal te evacueren. Het ministerie van Defensie van het Verenigd Koninkrijk bijvoorbeeld liet op 19 januari [weten](#) dat het VK per week 250 mensen evacueert uit Afghanistan. Op de vraag hoe lang dit door gaat, antwoordde het ministerie 'voor onbepaalde tijd'. Duitsland zoekt actieve en creatieve ondersteuning bij het evacuatieproces via onder meer de Duitse NGO *Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit* (GIZ). GIZ zorgt voor vervoer over land en chartervluchten, regelt afspraken voor visuminterviews, tijdelijke huisvesting en kosten voor degenen die het land verlaten. Op 15 februari [berichtte](#) GIZ dat zij 7.500 Afghanen heeft geassisteerd met evacuatie.

VluchtelingenWerk meent dat Nederland naast actievere en urgente evacuatie-inzet, ook maatregelen moet treffen om Afghanen op de evacuatielijst en achtergebleven gezinsleden die de reis naar buurlanden zelf proberen te regelen, te ondersteunen. Dit kan bijvoorbeeld door het afgeven van visumbrieven waarin staat dat de Afghaan toestemming heeft om naar Nederland te komen. Nederland heeft dergelijke visumbrieven eerder afgegeven, maar lijkt hiermee te zijn gestopt. Bij gebrek aan paspoort kan ook het [afgeven van laissez-passers](#) helpen om zelf het land uit te komen. Hierbij zou het kabinet samen moeten werken en kunnen leren van andere Europese landen die successen boeken in het evacuatieproces, zoals Duitsland en het Verenigd Koninkrijk, en de Kamer hierover periodiek te informeren.

Uit de op 15 februari 2022 openbaar gemaakte stukken blijkt een zorgelijk beeld van starre communicatie en weinig vaart om er alles aan te doen om de mensen op de Nederlandse evacuatielijst te helpen. Wij menen dat de overheid zorg moet dragen voor uitvoering van de Motie Belhaj c.s. (conform letter en geest) – met urgentie, duidelijke communicatie en zo min mogelijk bureaucratie. Ook dient de overheid maximale inspanningen te leveren voor het verkrijgen van reisdocumenten. Wij vragen u om er bij het kabinet op aan te dringen urgentie te tonen in het evacuatieproces. In het belang van al die mensen aan wie het schatplichtig is en zich in bedreigende, levensgevaarlijke situaties bevinden.

Wij hopen dat u onze inbreng kunt gebruiken in het debat.

Met vriendelijke groet,

Frank Candel
Bestuursvoorzitter VluchtelingenWerk Nederland